

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ США І УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Перед сучасною Україною надзвичайно гостро стоїть питання щодо реформування її політичної системи, тому вивчення досвіду інших країн стає важливою науковою задачею. Великий інтерес при цьому представляють США, де практика обрання президента має низку особливостей. Нещодавні вибори підживили загальну цікавість і засвідчили низку специфічних рис, притаманних для американської практики виборів.

Метою наукового дослідження є вивчення функціонування системи обрання глави держави в сучасних США. Також дослідити спільні та відмінні риси у виборчій системі США та України.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких **завдань**: дослідити особливості процедури обрання президента в сучасних США; вивчити особливості процедури обрання президента в Україні; виділити спільні та відмінні риси.

Вибори президента США привертають пильну увагу. Це пов'язано з тим, що ця країна займає провідне місце у світовій системі міжнародних відносин. Крім того, президент тут є вищою посадовою особою, а також главою виконавчої влади, а процедура його обрання суттєво відрізняється від загальної світової практики. Усім нам відомо, що президентські вибори в США пройшли 8 листопада 2016 року. Перемогу на них здобув республіканець Дональд Трамп. Кандидат від Демократичної партії Хілларі Клінтон визнала свою поразку на наступний день після виборів. Виборці формально проголосують за кандидатів 19 грудня, 6 січня рішення затвердить Конгрес. Інавгурація Трампа відбудеться 20 січня. Тож яким чином проводяться вибори у Сполучених Штатах і чим вони відрізняються від виборів в Україні. На відміну від України, де офіційна виборча кампанія в федеральні органи влади починається не раніше ніж за 110 днів до дня голосування, в Америці вибори президента США тривають практично рік, а республіканці можуть офіційно починати попередні вибори в рік, що передує року голосування. Особливістю американської політичної системи є те, що у них немає централізованих загально-федеральних партій, як у нашій країні і в колишніх союзних республіках. У кожному штаті є своя партія, зі своїм лідером. Тобто в Америці 50 демократичних партій і 50 республіканських, в більшості штатів є партія Зелених. Процедура висунення кандидата на посаду президента і віце-президента однозначно не прописана в конституції або федеральних законах США, і тому кожен штат проводить її зі своїми особливостями. У залежності від законодавства штату виборці можуть подавати голоси безпосередньо за самих кандидатів у президенти або опосередковано - за делегатів партконференцій та з'їздів, які зобов'язані підтримувати кандидатів. Передвиборна гонка починається з попередніх виборів. Праймеріз - це прямі вибори серед прихильників однієї і тієї ж партії, де визначаються партійні кандидати, які будуть балотуватися на загальних виборах. У ході голосування на праймеріз в більшості випадків виборці просто ставлять хрестик навпроти прізвища того чи іншого кандидата. Іноді вони також вибирають делегата, який зобов'язується голосувати на партійній конференції за конкретного кандидата. Республіканці, для яких більш характерна партійна дисципліна, іноді просто пропонують своїм виборцям вибрати делегата на партійний з'їзд, надавши йому можливість самому вирішити питання про гідного кандидата в президенти. В Україні застосовуються різні виборчі системи: на виборах Президента України та місцевих виборах - мажоритарна, на виборах народних депутатів України - змішана. Так, мажоритарна виборча система базується на принципі: обраним вважається кандидат, який отримав установлену більшість голосів виборців на виборчому окрузі, в якому він балотувався, або в цілому по країні (у разі президентських виборів). Подібна система може бути застосована як в одномандатних, так і в багатомандатних округах. В останньому випадку від округу обирається визначена кількість депутатів (якщо голосування відбувається по окремих кандидатах) або ж виборці голосують за список політичної партії, і всі депутатські мандати по округу забирає список партії, який набирає більшість голосів. Мажоритарна система має кілька різновидів - відносної, абсолютної або кваліфікованої більшості. Мажоритарна система абсолютної більшості (або французька модель) передбачає, що переможцем на виборах стає кандидат, який набирає більше половини (50% плюс один голос) голосів у відповідному окрузі. Подібна система застосовується сьогодні досить рідко, оскільки здебільшого вимагає проведення другого туру голосування, до участі в якому допускаються два кандидати, які набирають найбільшу кількість голосів у першому турі. Поширенішою є мажоритарна система відносної більшості (англійська модель), за якої переможцем визнається кандидат, який набирає більше голосів,

ніж будь-який інший претендент. Мажоритарна система кваліфікованої більшості передбачає, що для обрання кандидат має набрати значно більше половини голосів виборців. Пропорційна виборча система передбачає такий порядок визначення результатів голосування, за якого розподіл мандатів між партіями, що виставили своїх кандидатів до представницького органу, здійснюється відповідно до кількості отриманих ними голосів. Така виборча система передбачає утворення великих багатомандатних округів і забезпечує представництво партій у виборних органах відповідно до їхньої популярності у виборців. За пропорційної системи розподіл мандатів між політичними партіями здійснюється за допомогою виборчої квоти (виборчого метра), яка визначається одразу ж після виборів поділом загальної кількості голосів, поданих у багатомандатнім окрузі, на число мандатів, що припали на цей округ. Ідея пропорційної виборчої системи була обґрунтована Луї Сен-Жюстом ще 1793 р., але почала застосовуватися лише наприкінці XIX ст. (Сербія, 1888 р.; Бельгія, 1889 р. тощо). Сьогодні пропорційна система поширена більш як у 60 країнах світу. Останнім часом набуває широкого застосування змішана виборча система (наприклад, Албанія, Італія, Росія, ФРН, Угорщина), заснована на поєднанні елементів мажоритарної та пропорційної систем: наприклад, частина депутатів обирається за однією системою, частина - за іншою, що дозволяє одночасно використати переваги кожної з цих двох систем. В Основному законі США записано: «Усі законодавчі повноваження, цим встановлені, надаються Конгресу США». Дана конституційна норма означає, що тільки сенатори або члени палати представників Конгресу США вправі вносити законопроекти. Президент США, міністри федерального уряду, губернатори штатів і інші посадові особи таким правом не володіють, і в цьому полягає один з найважливіших принципів поділу влади в США. В Україні же ст. 154 визначає коло суб'єктів конституційної ініціативи, яким надається можливість ставити питання про аміну положень Конституції України. До них відносять Президента України і не менш як 1/3 народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Тільки вони можуть вносити законопроект про зміни до Конституції України на розгляд Верховної Ради України, і це пояснюється тим, що саме вони є суб'єктами, які безпосередньо репрезентують Український народ.

Найбільшого поширення в США мають одномандатні округи (в яких вибирають одного депутата): тобто, якщо штат посилає десять представників до Палати, законодавчі органи ділять штат на десять округів, у кожному з яких обирається один представник. На відміну від системи пропорційного представництва і наявності окремих округів, які можна вважати багатомандатних, система виборів по одномандатних округах перешкоджає росту числа третіх партій і здатна також у великій мірі применшити вплив багаточисельного політичної меншості. Причиною цього є таке встановлення меж округів, яке може призвести до посилення або ослаблення групи виборців або партії - процес, званий В. Джеррімендерінг, губернатора штату Массачусетс в 1812 році, який керував у своєму штаті перекроюванням виборчих округів з виборів в сенат США, і слова «саламандра» - тварини, з формою якого порівнювалися.

Особливо важливими є вибори, що проводяться в рік перепису населення, який проводиться з десятирічними інтервалами, чого немає у виборчій системі України. Партія, яка контролює законодавчі органи штату на початку нового десятиліття, встановлює межі округів з виборів на пости легіслатури штату і депутатів Конгресу, які залишаються незмінними до нового перепису населення в наступному десятилітті. При цьому Верховний суд вже давно поклав край ще одній особливості поділу на округи, приводила до істотного нерівності в системі представництва. Президент США обирається непрямим шляхом строком на 4 роки. Одна і та сама особа може обиратися президентом не більше двох разів. Порівняно з Україною де президент України обирається громадянами на засадах прямого виборчого права строком на п'ять років. Спільним є те що одна і та сама особа не може обиратись президентом не більше двох разів. В нашій країні вибори Президента України можуть бути черговими, позачерговими (достроковими), повторними. Чергові вибори проводяться в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень Президента України, Позачергові (дострокові) вибори Президента проводяться в разі дострокового припинення повноважень Президента України в термін дев'яносто днів з дня припинення повноважень. Повторні вибори проводяться у випадках, якщо на чергових чи позачергових виборах жоден кандидат не був обраний або вибори були визнані недійсними. Стадії виборчого процесу на виборах Президента України є подібними до стадій виборчого процесу на виборах народних депутатів України. Чого не можна сказати про США, адже там такого поняття як чергові, позачергові і повторні вибори не існує.

Висновок. У сучасному світі вибори є одним із основних показників функціонування демократичного режиму. Серед розглянутих підходів тлумачення поняття «виборча

система», а саме вузького – як принципу переведення голосів виборців у депутатські мандати, процесуально-правового – як сукупність процедур, що регламентують вибори, виборчу систему слід розглядати у широкому розумінні, тобто як сукупність підсистем усіх рівнів проведення виборів (виборів Президента, формування парламенту країни, системи виборів органів місцевого самоврядування) та процесуально-правових норм, що регламентують виборчий процес. Широке розуміння поняття «виборча система» дозволяє дослідити специфіку багаторівневості виборчого механізму, а також аналізувати зміни як в цілому системи, так і окремих її елементів. Саме характер взаємозв'язків між елементами визначає сутність виборчої системи. До таких елементів відносяться: спосіб розподілу мандатів (пропорційний, мажоритарний), суб'єкти висунення кандидатів (політичні партії, громадські організації чи трудові колективи), тип виборчого округу (одномандатний чи багатомандатний), демократичність умов проведення виборчої кампанії, вимоги щодо виборчих фондів, виборчого бар'єру, явки виборців, тощо.

Література

1. Василенко И.А. Політологія – М.: Юрайт, 2014р. – 432 с.
2. Гелей С., Рутар С. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. - К., 2012р.
3. Дербішайр Д., Дербішайр Я. Політичні системи світу: В 2-х т. Том 1: Пер. с англ. - М., 2014р.
4. Білоус А.О. Політико-правові системи: світ і Україна. – К. 2012р.
5. Холод В.В. Політологія: Підручник. – Суми, 2013р.
6. Конституція незалежної України. - К., 2000.
7. Основи демократії: Навч. посібник /За ред. А. Колодій. – К.: 2014р.